

توسعه در صنایع دارویی

دارویی سه وجه دارد: ۱- صنایع دارویی (تولید و توزیع) ۲- بخش دولتی و عمومی ۳- توده مردم که محصول این طرح یعنی توسعه صنایع دارویی در سلامت مردم نقش مهمی بازی می‌کند اما در کشور ما در داخل هر وجه و بین این وجوه شکاف‌هایی وجود دارد که مانع از شکل‌گیری یک طرح توسعه یک دسته می‌گردد، برخی از این شکاف‌ها عبارتند از:

۱- شکاف بین کارخانجات دارویی

کارخانجات دارویی ایران در سه بخش خصوصی، دولتی و عمومی (وابسته به تامین اجتماعی، بنیادهای گوناگون و ...) طبقه‌بندی می‌گردند، بعضی از آن‌ها دارای GMP پایین، دستگاه‌ها و ماشین‌آلات قدیمی و آلوده‌کننده که

شاید هنگامی که لغت توسعه بیان می‌گردد، محصول رشد شتابان آلمان در دوران بیسمارک یا ژاپن در دوره میجی به ذهن متبادر می‌شود. کشورهای آسیای جنوب شرقی، هندوستان و کشورهای اروپای شرقی این تجربه کشورهای غربی را بعد از جنگ جهانی دوم با مدل‌های گوناگون اجرا کردند و نشان دادند که کشورهای جهان سوم می‌توانند با یک طرح توسعه، پیشرفت یابند و در عرصه صنایع مختلف رشد و توسعه پیدا کنند. شاید در این مقاله، مجال بحث بر روی اصول مدل‌های گوناگون توسعه، به خصوص چهار مدل تجربه شده، نباشد. بنابراین، ادامه بحث را به طرح توسعه صنایع دارویی اختصاص می‌دهیم. طرح توسعه صنایع

کارخانجات دارویی تولیدکننده آمپول پیروکسیکام تحمیل گردید، اشاره کرد. به عبارت دیگر، تصمیم‌گیری‌ها در عرصه دارویی بدون مطالعه اساسی و بررسی عقاید صاحب‌نظران به عمل می‌آید که می‌توان به موارد متعددی در این زمینه اشاره کرد و در اینجا فقط به یک مثال بسنده می‌شود، آن هم نام‌گذاری و عرضه دارو با نام تجاری - ژنریک (Branded - Generic) یا تجاری (Branded) می‌باشد که طی چند ماه اخیر مسکوت گذاشته شده است. از طرف دیگر، صنایع و کارخانجات دارویی به واسطه عدم اطمینان به این تصمیم‌گیری‌ها، تلاش دارند تا اجرای مصوبات را تا حد امکان به تاخیر اندازند. ذکر نمونه‌ایی که نگارنده به صورت مستقیم شاهد و درگیر آن بود، جالب توجه است. یکی از اشکال دارویی یک دارو در سال ۱۳۷۹ از فهرست دارویی ایران حذف گردید و کارخانه سازنده به بهانه داشتن مواد اولیه، جعبه و ... تا پایان سال ۱۳۸۳ به تولید این شکل دارویی ادامه داد و در پایان آن سال نیز با تلاش‌های بنده و فشار اداره کل امور دارو تولید آن را متوقف ساخت.

۴- شکاف و عدم هماهنگی در بخش‌های

دولتی و عمومی

عدم توانایی معاونت دارو و غذای وزارت بهداشت در توجیه سازمان‌های دخیل در قیمت‌گذاری مناسب دارو با توجه به رشد هزینه‌های مختلف و روند تورم در کشور باعث گردیده که تولید بسیاری از داروها به صورت زیان‌ده درآید. شاهد مثال دیگری در این زمینه نام‌گذاری تجاری - ژنریک یا تجاری می‌باشد که

در داخل شهرها یا نزدیک به آن‌ها می‌باشند، در حالی که برخی دیگر دارای GMP بالا، ماشین‌آلات و دستگاه‌های جدید که در مناطق صنعتی قرار دارند. در نتیجه، این شکاف‌ها باعث نابرابری هزینه و سود و ایجاد شکاف اقتصادی هم می‌گردد. از سوی دیگر، کارخانجات دولتی و عمومی می‌توانند با ایجاد هولدینگ‌های قوی، در مسیری انحصارگرایانه گام بردارند و کارخانجات خصوصی را در موضع ضعف و ورشکستگی قرار دهند.

۲- شکاف بین کارخانجات دارویی داخلی و

خارجی

نگاهی به قیمت داروهای تولید داخل و خارج بیانگر اختلاف فاحش بین قیمت‌گذاری بین این داروها می‌باشد. در قیمت‌گذاری برای داروهای تولید داخل به هزینه‌های تحقیق و توسعه (R&D)، نوسازی و بازسازی کارخانجات و سود برای یک دارو اصلاً توجهی نمی‌گردد، در حالی که همه این عوامل در قیمت داروهای وارداتی مدنظر قرار می‌گیرند.

۳- شکاف بین بخش دولتی و صنایع دارویی

بی‌اهمیت بودن سرمایه‌های به‌کار رفته در صنایع دارویی برای معاونت داروی وزارت بهداشت یکی از موارد مهم شکایت‌های صنایع دارویی می‌باشد که از مثال‌های ساده آن می‌توان به فاصله زمانی بین نمونه‌برداری از بچ صنعتی یا بچ اول و صدور مجوز توزیع اشاره کرد. این مدت زمان اغلب به گونه‌ای است که باید از خیر توزیع آن بچ گذشت و آن را در بین اقلام ضایعاتی قرار داد. از نمونه‌های دیگر در این زمینه می‌توان به هزینه‌ای که بر

تغییر قیمت در این داروها باید با پذیرش میانگین قیمت داروهای توزیعی از سوی شرکت‌های بیمه گذر همراه باشد، در غیر این صورت، همان‌گونه که مشاهده کردیم کارخانجات دارویی به خاطر تقلیل میزان فروششان از افزایش قیمت داروهای تجاری - ژنریک صرف نظر می‌کنند. نمونه دیگر، عدم توانایی وزارت بهداشت در هماهنگی با وزارت خانه‌های ذی ربط برای جلوگیری از ورود داروهای قاچاق و توزیع آن‌ها در داروخانه‌ها، سوپرمارکت‌ها و مراکز غیرقانونی خرید و فروش مثل ناصرخسرو می‌باشد.

۵- شکاف بین تولید دارو و میزان مصرف

مصرف دارو با تولید آن متوازن نیست. تا ۴-۵ سال پیش مصرف بیش از میزان تولید بود و سیاست‌گذاران دارو روش‌های منطقی مصرف دارو را توصیه می‌کردند اما در حال حاضر، میزان تولید به مراتب بیش از مصرف است به گونه‌ای که کارخانجات دارویی محصولاتشان را با استمهال، تخفیف نقدی و جنسی و ... به فروش می‌رسانند.

۶- شکاف بین مردم و صنایع دارویی

مردم میزان اثربخشی دارو را نه با فراهمی زیستی، سطح زیر منحنی و ... اندازه‌گیری می‌کنند بلکه آن‌ها دارویی را اثربخش می‌دانند که توانایی کافی در بهبود و تسکین بیماری‌شان داشته باشد. از همین رو، می‌توان مشاهده کرد که برخی داروهای کارخانجات دارویی مورد اقبال قرار گرفته‌اند اما در مقابله با داروهای خارجی این احساس - هر چند غلط - وجود دارد که آن داروها اثربخشی بیشتری دارند.

۷- شکاف بین مردم

شکاف بین نسل جوان و قدیم کشور ما نشان‌دهنده آن است که نسل جوان ما به واسطه تعدد منابع اطلاع‌رسانی مانند اینترنت و ... و افزایش سطح تحصیلات دارای توقعاتی بسیار بالاتر از نسل قبل خود می‌باشند. آنان به سطح بهداشت خود، تاریخ انقضای مصرف دارو و تجهیزات پزشکی، عوارض جانبی داروها، عدم مصرف خودسرانه دارو، استفاده از مکمل‌های دارویی و ... توجه خاصی مبذول می‌دارند و بنابراین، به هزینه - اثربخشی (Cost-effectiveness) یک دارو بیش از بهای اندک آن توجه دارند.

در تدوین طرح توسعه صنایع دارویی باید به شکاف‌های موجود و راه‌کارهای کارشناسی در زمینه برطرف ساختن این شکاف توجه کافی مبذول داشت. در کشوری مانند ایران که خصوصی‌سازی هنوز به صورت کامل به بار ننشسته است و امکانات اغلب در بخش دولتی و عمومی متمرکز هستند، توقع نابه‌جایی است اگر بخواهیم که انباشت تجربه علمی، شخصیت و ثروت را به صورت متوازن در کنار هم مشاهده کرد اما این امر نیاز به یک پیش‌زمینه دارد و آن طرح توسعه می‌باشد، اگر چه فقط با بحث نظری و محدود مشکلات حل نمی‌گردند و نیاز به بسترسازی عینی می‌باشد. بنابراین، مدیریت دارویی و صنایع دارویی ایران باید به صورت جدی به طرح توسعه صنایع دارویی ایران بپردازند تا در پرتو آن بتوانند راه خود را بازیابند و به سر منزل مقصود رسند.

دکتر مجتبی سرکندی